

## Найменування чоловіків із суфіксом *-er* у релігійних пам'ятках середньовісньонімецького періоду

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов ДІТБ

У статті здійснено аналіз похідних іменників на позначення осіб чоловічої статі із суфіксом *-er*, дібраних із середньовісньонімецьких релігійних пам'яток. Визначено функціонально-семантичні властивості дериватів, їх морфологічну і семантичну вмотивованість, проаналізовано особливості їх уживання і функціонування у текстах.

**Ключові слова:** середньовісньонімецька мова, найменування чоловіків, словотвірний тип, мотивація.

**Карасенко Е. А. Наименования мужчин с суффиксом *-er* в религиозных памятниках средневерхне-немецкого периода.** В статье анализируются наименования лиц мужского пола, образованные с помощью суффикса *-er*. Материал отобран из религиозных памятников средневерхненемецкого периода. Определяются функционально-семантические характеристики дериватов, их морфологическая и семантическая мотивация, особенности употребления и функционирования в текстах.

**Ключевые слова:** средневерхненемецкий язык, наименования мужчин, словообразовательный тип, мотивация.

**Karasenko O. A. The Male Persons with Suffix *-er* in Middle High German Religion Texts.** This paper concerns the research of derivatives with suffix *-er* denoting the male persons. The nouns are extracted from the Middle High German religious texts. The functional-semantic peculiarities of derivatives as well as their morphological and semantic motivation has been determined, the peculiarities of their use and functioning in texts have been analysed.

**Key words:** Middle High German, the male persons, word-building type, motivation

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Останні 20 років середньовісньонімецький (далі – свн.) період розвитку німецької мови знову привертає до себе увагу німецьких й українських германістів [1; 4; 8]. Актуальним на сьогодні є дослідження свн. словотвору, а саме продуктивних словотворчих засобів і словотвірних типів, до яких, безперечно, слід зарахувати похідні найменування чоловіків (далі – НЧ), утворені за допомогою суфікса *-er*. Свн. іменники із досліджуваним суфіксом утворюють найчисельнішу групу найменувань осіб і найчисельнішу групу похідних лексем взагалі [8, 159], що свідчить про високі потенційні можливості цього словотворчого форманта у свн. період.

До завдань цієї розвідки належить визначення морфологічної й семантичної умотивованості НЧ із суфіксом *-er*, особливостей їх уживання і функціонування у свн. пам'ятках.

**Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження.** Писемне мовлення свн. періоду репрезентовано текстами різних типів і жанрів. Характерними для всього досліджуваного періоду є релігійні (віршовані й прозові) пам'ятки, спрямовані на поширення християнства. Джерелом емпіричного матеріалу є 12 релігійних текстів (далі – РТ), а також пам'ятка, що містить інформацію про всесвіт, – “Älterer Physiologus”. Три тексти – “Älterer Physiologus”, “Christine Ebner. engelthaler schwesternbuch”, “Berthold von Regensburg. Sælic sint die reines herzen sint” – написані прозою, інші мають віршовану форму.

Написання лексем відповідає орфографії, зафіксованій у словнику середньовісньонімецької мови М. Лексера [9; 10; 11], тоді як у прикладах уживання лексем збережені графічні особливості свн. релігійних пам'яток.

**Лексемний склад і частотність.** Похідні НЧ із суфіксом *-er* у свн. РТ трапляються рідко, зокрема виявлено 31 лексему на *-er* (64 слововживань (далі – СВ)), їх засвідчено у 6 із 13 аналізованих текстів релігійної спрямованості (табл. 1).

Таблиця 1

### Частотність суфіксальних найменувань чоловіків на *-er* у релігійних текстах

Порядковий номер лексем	Лексеми	Частота вживання
-------------------------	---------	------------------

1	<i>brediger</i>	16
2–3	<i>Rômcære, stifter</i>	5
4–5	<i>rihtære, sündære</i>	3
6–10	<i>mordære, pharrære, schaffære, Troiære, wuocherære</i>	2
11–31	<i>begunder, dingesgëber, æhter, verkoufære, geizer, gehaltære, hünder, lauffenholtzer, lügenære, miuser, nôtbëter, phender, phlëgære, sporære, swinære, toufære, trügenære, übelære, übeltætiger, vogeler, zaler</i>	1

Майже всі дібрані з релігійних текстів НЧ репрезентовані у свн. словнику М. Лексера (виняток – лексеми: *begunder* ‘бегард’ і *lauffenholtzer* ‘мешканець Лауффенгольца’. Конкуруючих утворень серед НЧ у релігійних пам’ятках не зафіксовано.

**Морфологічні особливості.** Абсолютну більшість НЧ в аналізованих РТ утворено від дієслів та іменників, словотвірними базами двох дериватів є, відповідно, словосполучення і прикметник (табл. 2).

Таблиця 2

### Мотиваційні бази похідних іменників на -er у релігійних текстах

Мотиваційна база	Лексеми		Слововживання	
	абс.	%	абс.	%
Іменник	16	51,62	25	39,06
Дієслово	7	22,58	14	21,87
Іменник/дієслово	6	19,35	23	39,94
Словосполучення	1	3,23	1	1,56
Прикметник	1	3,23	1	1,56
Разом	31	100,00	64	100,00

Питома вага відіменникових НЧ на -er більше, ніж удвічі, перевищує питому вагу віддієслівних найменувань, їх співвідношення у досліджуваних релігійних пам’ятках дорівнює ~1 : 2 (7 і 16 дериватів відповідно).

Подвійно вмотивовані деривати на -er, мотиваційною базою яких може бути як іменник, так і дієслово, складають майже 20 % від усіх дібраних НЧ. Питома вага найменувань, утворених від словосполучень і прикметника, є несуттєвою, а самі деривати є швидше винятком, ніж правилом. Словотвірною базою відприкметникової НЧ на -er, засвідченої у РТ, є складний прикметник із суфіксом -ic – *übeltætetic* ‘злий’.

Більшість НЧ на -er походить від питомих основ, проте значний вплив латини спричинив появу у свн. період дериватів, утворених безпосередньо від латинських основ або від тих, що були досить поширеними у свн. мові, але мають латинське походження. Так, можливою словотвірною базою лексеми *brediger* ‘проповідник’ постає як іменник *bredige* ‘проповідь’, так і дієслово *bredigen* [9, 104], яке, у свою чергу, походить від лат. *prædicare*. Іменник *brediger* корелює в текстах із простим іменником *priester* ‘священик’, утвореним за латинським зразком (*presbyter*) [10, 346]. *Presbyter* – порівняльний ступінь прикметника *présbys* ‘старий’ [5, 1179]. В аналізованих РТ більш поширеною, ніж *priester* (3 СВ), є НЧ *brediger* (16 СВ).

Більшість словотвірних баз відіменникових НЧ на -er репрезентована простими іменниками (*vogeler* ‘птахолов’ ← *vogel* ‘птах’). Складна база зафіксована у складі НЧ на -er у релігійних пам’ятках лише в одиничному випадку (*nôtbëter* ‘той, хто має платити податок’ ← *nôtbëte* ‘примусовий податок’). У сучасній німецькій мові останній тип є також рідкісним [6, 155].

Серед утворень, зарахованих до суфіксальних, трапляються спірні випадки, коли мотиваційною базою може бути і дієслово, й іменник. Наприклад, на думку дослідників [пор.: 5, 1036; 8, 83; 13, 91], назву чоловіка *mordære* ‘вбивця’ (*jemand, der gemordet hat* ‘той, хто вбив [когось]’) слід категоризувати як віддієслівне утворення, незважаючи на те, що можна припустити й іменникову базу. Визначаючи словотвірну базу на основі автентичних свн. рукописів, Т. Кляйн, Г. Зольмс і К.-П. Веґера [8, 85] зараховують *mordære* до віддієслівних дериватів. У словнику німецької мови Duden [5, 1036] засвідчено подвійне тлумачення цієї НЧ у т. ч. за допомогою іменника *Mord* (*jemand, der gemordet, einen Mord begangen hat* ‘той, хто вбив, здійснив вбивство’) [пор. також 13, 91]. Оскільки у роботі

мотиваційні бази визначені за словником, а в ньому [10, 1185] є посилання саме на іменник *mort*, у статті *mordære* зараховано саме до відіменникових утворень.

Більшість віддієслівних НЧ на *-er* у релігійних текстах є прості мотиваційні бази, що є характерним і для сучасної німецької мови [6, 151]. Тільки 2 іменники – *gehaltære* ‘стражник, хранитель’ (← *gehalten* ‘зберігати’) і *verkoufære* ‘продавець’ (← *verkoufen* ‘продавати’) утворені від префіксальних дієслів.

У релігійних пам’ятках виявлено графічні відмінності у складі кореневих морфем (іноді також префікса *ge-* і суфікса *-er*) порівняно з орфографією у МНВ (словникова одиниця наведена нижче в дужках):

альтернація голосних: аблаут: *gihilter* ← *gehilt* ← *gehalten*; залишки двн. *-i-* у складі префікса *ge-*: *gihilter* (*gehaltære*); відсутність діакритичних надрядкових знаків: *Romere* (*Rômære*), *pfleger* (*phlëgære*); графічна варіативність суфікса *-er*: *rihter* (*rihtære*);

альтернація приголосних: подвоєння приголосного (гемінація): *zaller* (*zaler*); чергування *pf-ph, p-b*: *pfleger* (*phlëgære*); *prediger* (*brediger*).

**Словотвірні типи.** Деривати досліджуваної групи належать до функціональних типів ‘транспозиція’ (30 лексем) і ‘модифікація’ (1 лексема). НЧ першої групи репрезентують агентивні утворення, класифіковані за 6 словотвірними типами (див. табл. 3), які розглянуто за спадом абсолютних чисел. Словотвірні типи визначені в роботі за певними синтаксичними конструкціями або парафразами, які слугують для встановлення семантики похідного слова [3, 435].

Таблиця 3

Словотвірні типи найменувань чоловіків на *-er* у релігійних текстах

Словотвірні типи	Мотиваційні бази	Приклади лексем	Лексеми		Слововживання	
			абс.	%	абс.	%
Агенс [-er <sup>1</sup> ]	іменник	<i>nôtbëter</i>	12	38,71	15	23,44
Агенс [-er <sup>2</sup> ]	дієслово	<i>verkoufære</i>	7	22,58	14	21,88
Агенс [-er <sup>3</sup> ]	іменник/дієслово	<i>lügenære</i>	6	19,35	23	35,94
Агенс [-er <sup>4</sup> ]	іменник	<i>Rômære</i>	3	9,67	9	14,06
Агенс [-er <sup>5</sup> ]	словосполучення	<i>dingesgëber</i>	1	3,23	1	1,56
Агенс [-er <sup>6</sup> ]	прикметник	<i>übeltätiger</i>	1	3,23	1	1,56
Моція [-er <sup>7</sup> ]	іменник	<i>begunder</i>	1	3,23	1	1,56
Разом			31	100,00	64	100,00

**1. -er<sup>1</sup>.** До словотвірного типу *-er<sup>1</sup>* зараховано відіменникові НЧ, словотвірними базами яких є найменування денотатів, пов’язаних із діяльністю особи чоловічої статі, пор.:

(1) <...> *Sie waren under der gebiet des pfarrers* <...> [ChE, 2] – ‘Вони перебували під владою **священника**’.

Лексема *pharrære* утворена від іменника *pharre* ‘парафія’, отже *pharrære* – ‘jemand, der eine pharre hat’ (‘той, хто має парафію’).

Серед НЧ цього типу в релігійних текстах зафіксовано п’ять іменників, уживаних Бертольдом фон Регенсбург у [BvR] для номінації чоловіків, які належать до вигаданих релігійних сект: *hünder* [9, 1384] ‘гицель’, *geizer* [9, 801] ‘той, хто пасе кіз’, *miuser* [9, 2192] ‘мишолов’, *swînære* [10, 1375] ‘свинопас’, *vogeler* [11, 425] ‘птахолов’. Очевидно, зазначені вище іменники позначають негативно-оцінні (зневажливі) найменування чоловіків. Те, що ці НЧ уживані в переносному (метафоричному) значенні, засвідчує такий приклад:

(2) *Nû war umbe hiez er sie niht vogeler oder swîner oder geizer?* [BvR, 10] – ‘І чому не назвав Він [Господь] їх ані **птахоловами**, ані **свинопасами**, ані **козівниками**?’

Аналізовані НЧ утворені від іменників – найменувань тварин і птахів (*vogel* ‘птах’; *swîn* ‘свиня’; *geiz* ‘коза’). Аналогічне творення можна припустити і в НЧ *hünder* (від *hunt* ‘собака’) і *miuser* (від *mîs* ‘миша’).

**2. -er<sup>2</sup>.** До словотвірного типу *-er<sup>2</sup>* зараховано 7 віддієслівних НЧ (14 СВ) із суфіксом *-er* на позначення агенса, словотвірна база яких указує на загальний або конкретний вид діяльності чоловіка, пор.:

(3) <...> *ez müge dehein rihter nieman ertoeten* <...> [BvR, 12] – ‘нехай жодний **суддя** не вб’є жодної людини’.

Більшість НЧ цього типу позначає чоловіка за професійною діяльністю (*verkoufære* ‘продавець’; *gehaltære* ‘стражник, хранитель’; *rihtære* ‘суддя’). У подальші періоди розвитку німецької мови також спостерігають тенденцію називати чоловіків за їхньою професійною діяльністю за допомогою віддієслівних дериватів [13, 101].

До словотвірного типу *-er*<sup>2</sup> у дроботі зараховано й іменник *schaffære*, який позначає Творця, тобто Бога. Аналізована лексема вмотивована дієсловом *schaffen* ‘(с)творити’ і трапляється двічі в одному тексті (ChE):

(4) <...> *da sprach er: “Vil lieber schaffær”* <...> [ChE, 7] – ‘і тоді він сказав: «Найулюбленіший Творцю, ...»’.

Іменник *schaffære* вжито двічі в однаковому оточенні (*Vil lieber schaffær*), яке є звертанням до Бога (Творця). Слово *viel*, часто вживане у свн. пам’ятках, слугує в цьому випадку для підсилення всього висловлювання. Дослідники мови свн. періоду Т. Кляйн, Г. Зольмс і К.-П. Вегера [8, 84] зараховують іменник *schaffære* щодо свн. періоду до ідіоматизованих утворень, оскільки вони зафіксували цю лексему в значенні ‘посланець або уповноважений (з боку духовної або світської особи) чоловік’, можливо, в інших, ніж релігійні, текстах.

**3. *-er*<sup>3</sup>.** До словотвірного типу *-er*<sup>3</sup> зараховано подвійно вмотивовані НЧ на *-er*, мотиваційною базою яких може бути і дієслово, й іменник, пор.: *sündære* ‘грішник’ ← *sünden* ‘jemand, der sündet’ (‘той, хто грішить’) або *sünde* ‘jemand, der sünde tut’ (‘той, хто чинить гріх’). Таких найменувань чоловіків в аналізованих текстах виявлено шість, але за частотністю уживання (23 СВ) вони перевищують усі інші словотвірні типи. Підвищено частотність подвійно вмотивованих НЧ за рахунок однієї лексеми – *brediger* (16 СВ), зафіксованій у 2 релігійних текстах із 6, в яких трапляються НЧ на *-er*.

Визначальною рисою найменувань цієї групи в релігійних текстах є те, що вони позначають чоловіка за його діяльністю, пов’язаною з поширенням християнської віри (*toufære* [‘Іоанн] Хреститель’), або діям, які суперечать останній (*lügenære* ‘брехун’), пор.:

(5) <...> *die sint reht lugner* <...> [ChE, 41] – ‘вони – справжні брехуни’.

Можливо, цей факт пов’язаний зі специфікою релігійних текстів, де головним мотивом є звернення людини до Бога, її каяття та прохання простити вчинки і дії, що вважали, за канонами християнської віри, грішними.

Найчастотніший іменник цього типу (і в загальних підрахунках) – *brediger* (можливі мотиваційні бази – *bredigen* ‘проповідувати’ або *bredige* ‘проповідь’) – позначає проповідника, представника проповідницького ордену, домініканця (*ordo fratrum praedicatorum*). Чоловіки, позначувані як *brediger*, мали право слухати сповідь і проповідувати [12, 166], пор.:

(6) *Da sprach bruder Conrat von Fuzzen ein prediger, sie solt irn willen in gotez willen geben* <...> [ChE, 49] – ‘І промовив тоді брат Конрад фон Фуссен, проповідник, ви маєте свою волю віддати у волю Господа’.

Іменник *toufære* ‘Хреститель’ є частиною імені святого пророка Іоанна Хрестителя (*Johannes der toufære*). Мотиваційною базою лексеми може бути або дієслово *toufen* ‘хрестити’, або іменник *touf* ‘таїнство хрещення’ ‘jemand, der touf tut’ (‘той, хто здійснює таїнство хрещення’) [10, 1479–1480].

**4. *-er*<sup>4</sup>.** До цього типу належать три відіменникові НЧ (9 СВ) – *Rômære*, *Troiære*, *Lauffenholtzer*. Їх словотвірною базою є назви міст (*Rôm*; *Troia*) і місцевості (*Lauffenholtz*), а суфіксальні деривати на *-er* позначають відповідно чоловіків за їх приналежністю до відповідних географічних місць.

Лексеми *Rômære* і *Troiære* засвідчено в релігійному тексті “*Das Annolied*”, в якому йдеться про історію Троянської війни. Іменник *Lauffenholtz* уживано спочатку як складову особового імені (7), потім – як позначення мешканця Лауффенгольца (8):

(7) <...> *der waz ein teutscher herre und hiez her Conrat von Lauffenholtz* <...> [ChE, 6] – ‘той був німецьким паном і звали його Конрат фон Лауффенгольц’.

(8) *Da versan sich der Lauffenholtzer* <...> [ChE, 6] – ‘І замислився глибоко чоловік із Лауффенгольца’.

М. Шредер [6, 154] звертає увагу на інше, ніж лат. *-arius*, походження *-er* у названих вище іменниках – від германського твірного елемента *-warja* (лат. *-uarii*), вживаного на позначення груп чоловіків, які, очевидно, колись належали до одного панівного, оборонного або культового центру.

**5. *-er*<sup>5</sup>.** До словотвірного типу *-er*<sup>5</sup> зараховано одне НЧ на позначення агенса, словотвірною базою якого є іменниково-дієслівне словосполучення, що вказує на конкретний вид діяльності чоловіка:

*dingesgeber* ‘позичальник’ (‘jemand, der *dinges gibt*’ ‘той, хто дає у борг’) ← *dinges geben* ‘давати у борг’.

6. **-er<sup>6</sup>**. Відприкметниковий тип НЧ на *-er* у свн. релігійних пам’ятках не є продуктивним: його репрезентує лише один іменник – *übeltätiger* ‘злочин’ ‘jemand, der *übeltätig ist*’ (‘той, хто є злочинним’) ← *übeltätig* ‘злочинний’. Непродуктивним цей словотвірний тип залишається і в сучасній німецькій мові [8, 156].

7. **-er<sup>7</sup>**. Текстовий аналіз, а також аналіз лексикографічних й енциклопедичних джерел уможливило припущення щодо вмотивованості свн. НЧ *begunder* (*begonder*) ‘бегард’. Ця лексема репрезентує модифікаційне утворення і позначає чоловіка, що належав до середньовічної чоловічої релігійної громади, членами якої були прихильники християнської ересі раннього середньовіччя, заснованої священиком Ламбертом ле Бегом. У словнику [9, 148], на відміну від [AL, 9], зафіксовано лише відповідні найменування жінок – *begunde*, *begüne*, *begutte*. Ними позначали жінок релігійної громади – бегінок [7, 1295]. Такі жіночі секти з’явилися у XI ст. на території Нідерландів і Німеччини. Бегінки не давали обітниця, жили серед звичайних людей, але мали свій особливий світогляд.

Лише пізніше – у XIII ст. – з’являються й подібні громади чоловіків, яких звали бегардами. Тож можна припустити, що лексема *begunder* є НЧ, утвореним від іменника на позначення жінки *begunde* за допомогою суфікса *-(e)r*, а отже, належним до моцій.

**Висновки.** Дослідження свн. іменників на позначення чоловіків із суфіксом *-er* у РТ уможливило висновок, що всі вони є морфологічно й семантично вмотивованими лексемами, утворюваними від дієслів, іменників, словосполучення і прикметника. Відіменникові НЧ на *-er* більше, ніж удвічі, перевищують кількість віддієслівних утворень, питома вага НЧ, утворених від словосполучення і прикметника, є несуттєвою. Серед НЧ на *-er* виявлено подвійно вмотивовані утворення (можливі мотиваційні бази – дієслово або іменник).

Більшість НЧ на *-er* мають просту словотвірну базу і походять від питомих основ, проте під впливом латини у свн. період з’являються деривати, утворені від латинських основ або від тих, що мають латинське походження. У складі кореневих морфем і суфікса *-er* виявлено певні графічні відмінності порівняно з орфографією словникових одиниць.

Абсолютна більшість іменників досліджуваної групи належить до функціонального типу ‘транспозиція’, одна лексема репрезентує модифікаційне утворення.

Найбільш частотними серед НЧ є лексеми, які називають чоловіка за його діяльністю, пов’язаною із поширенням християнства, і такі, що за церковними постулатами мають негативну конотацію. Іменник *schaffære*, на відміну від інших свн. пам’яток, позначає у релігійних текстах Бога. Незначною кількістю лексем репрезентовані НЧ за професійною діяльністю і найменування за приналежністю чоловіка до географічних місць.

#### Література

1. Калиущенко В. Д. Введение / В. Д. Калиущенко // Типология языковых значений в диахроническом и сопоставительном аспектах: словообразование в средневерхненемецком языке – 1998. – Т. 1 – С. 5–6.
2. Карсавин Л. Монашество в средние века [Электронный ресурс] / Л. Карсавин. – Режим доступа: [www.gumer.info/bogoslov.../14.php](http://www.gumer.info/bogoslov.../14.php)
3. Клименко Н. Ф. Перифраз / Н. Ф. Клименко // Энциклопедия “Українська мова”. – К.: Укр. енцикл., 2000. – С. 435.
4. Ягупова Л. М. Іменниковий словотвір у середньовісньонімецьких діалектах: префіксальна система у динамічному аспекті: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Лариса Миколаївна Ягупова. – Донецьк, 2008. – 506 с.
5. Duden Deutsches Universalwörterbuch / [hrsg. und bearb. vom Wissenschaftlichen Rat und den Mitarbeitern der Dudenredaktion; unter der Leitung von G. Drosowski]. – [3., völlig neu bearb. und erw. Aufl.]. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 1996. – 1816 S.
6. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, I. Barz. – [2., durchges. Aufl.]. – Tübingen: Niemeyer, 1995. – 382 S.
7. Grimm J. Deutsches Wörterbuch: In 33 Bd-n / J. Grimm, W. Grimm. – Nachdruck. – Bd. 1: Nachdruck der Erstausgabe 1878. – München: dtv, 1984. – LXVII, 1824 S.
8. Klein Th. Mittelhochdeutsche Grammatik / Th. Klein, H.-J. Solms, K.-P. Wegera. – Tübingen: Niemeyer, 2009. – Teil III: Wortbildung. – 684 S. – (Mittelhochdeutsche Grammatik).
9. Lexer M. Mittelhochdeutsches Handwörterbuch: in 3 Bd-n / M. Lexer. – Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1872–1878. – Stuttgart: S. Hierzel, 1992. – Bd. I. – 2262 S. (MHW I)

10. Lexer M. Mittelhochdeutsches Handwörterbuch : in 3 Bd-n / M. Lexer. – Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1872–1878. – Stuttgart : S. Hirzel, 1992. – Bd. 2. – 2050 S. (MHW II)
11. Lexer M. Mittelhochdeutsches Handwörterbuch : in 3 Bd-n / M. Lexer. – Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1872–1878. – Stuttgart : S. Hirzel, 1992. – Bd. 3. – 1632 S. (MHW III)
12. Meyers großes Taschenlexikon : in 24 Bänden Bd-n / [hrsg. von Meyers Lexikonredaktion]. – [2. neubearb., Aufl.]. – Mannheim : B. I. – Taschenbuchverlag, 1999. – Bd. 5. – 525 S.
13. Stricker S. Substantivbildung durch Suffixableitung um 1800: untersucht an Personenbezeichnungen in der Sprache Goethes / S. Stricker. – Heidelberg : Winter, 2000. – 714 S.

*Джерела прикладів і прийняті скорочення*

AL : Das Annolied [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/11Jh/Annolied>

BvR : Berthold von Regensburg. Sælic sint die reines herzen sint [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sps.k12.mo.us/khs/gmcling/bert.htm>

ChE : Christine Ebner. Engelthaler Schwesternbuch [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-giessen.de/gloning/tx/1350engt.htm>

Статтю подано до редколегії  
31. 03. 2011 р.